

A szénrégiók támogatása a fenntartható gazdaságra történő átállásban

Európa széntermelő régióiban az utolsó bányák is bezárnak, az EU pedig támogatást nyújt abban, hogy ezek a gazdaságok a lehető legzökkenőmentesebb módon térhessenek át a fenntartható, zöldebb vállalkozásokra, új növekedési és foglalkoztatási lehetőségeket teremtve.

A szén Európa egyik legfőbb üzemanyaga volt a múltban. A Bizottság „Tiszta bolygót mindenkinek” címmel hosszú távú európai stratégiai jövőképét fogadott el, melyben felvázolja azokat az intézkedéseket, amelyek egy prosperáló, korszerű, versenyképes és klímasemleges gazdaság létrehozását célozzák meg. Az EU ennek megfelelően klímasemleges gazdaságra tér át, ennek következtében pedig a széntermelés és a szénfogyasztás csökkenőben van.

Az átállás már javában tart. 1990-ben a jelenlegi 28 uniós tagállamban a bruttó energiafogyasztás 41%-a származott széntermelésből, ez 2015-re 16%-ra csökkent. Annak ellenére, hogy a kilencvenes évektől fokozatosan csökkent a szén használata, számos, elsősorban 2004 és 2007 között az EU-hoz csatlakozó országban továbbra is fontos erőforrás maradt. Jelenleg mintegy 185 000 európaít foglalkoztatnak közvetlenül a fennmaradó aktív szénkitermelő műveletekben 12 uniós ország 41 régiójában. További 53 000 ember dolgozik széntüzelésű erőművekben (lásd: Szén az EU-ban – pillanatfelvétel).

A tapasztalat megmutatta, hogy hosszú távú tervezés és kísérő intézkedések nélkül az átállás fájdalmas lehet. Az egykori szénbányaterületek évtizedes strukturális munkanélkülségtől szenvedhetnek, amely jelentős társadalmi hatással van az emberekre, a közösségeikre és az államháztartásra.

Válaszként az Európai Bizottság olyan kezdeményezést indított, amely testre szabott támogatást nyújt a szénkitermelő és a nagy szén-dioxid-kibocsátású régióknak.

Ezzel párhuzamosan kísérleti intézkedést indított el 12 kiválasztott, ipari átmenet alatt álló régióban. A kísérleti projekt az ipari átalakulás új megközelítéseinek tesztelését teszi lehetővé, és bizonyítékokat szolgáltat az Európai Bizottság számára a 2020 utáni szakpolitikák és programok alátámasztása tekintetében.

Ezek a kiegészítő intézkedések új lehetőségeket nyitnak meg a régióknak az intelligensebb, zöldebb, klímasegélyesebb gazdaságokra való átállás támasztotta kihívások kezelésében, különös tekintettel a régiók intelligens szakosodási stratégiáira.

Ezenkívül hozzájárulnak az Európai Unió azon elképzeléséhez, hogy Európa gazdaságát a digitális transzformáció, a technológiai és társadalmi innováció, a dekarbonizáció és a körforgásos gazdaság révén korszerűsítsék.

A *Panorama* magazin egy későbbi számában részletesebben beszámolunk az ipari átalakulás keretében végzett kísérleti projektekről. Cikkünk az átalakulás alatt álló széntermelő és nagy szén-dioxid-kibocsátású régiókkal kapcsolatos kezdeményezésre összpontosít.

Egyetlen régió se maradjon le

Az Európai Unió elkötelezett annak biztosítása mellett, hogy egyetlen régió se maradjon le a fenntartható társadalomra történő, folyamatban lévő áttérés és a fosszilis tüzelőanyagok által működtetett gazdaságról való elmozdulás során. Különösen a kohéziós politika az, amely támogatja a klímasegélyes gazdaságra való átállás során fellépő regionális kihívásokra adott strukturális és hosszú távú válaszokat. A kohéziós politika az integrált, helyalapú megközelítésével és az intelligens szakosodás segítségével a legfőbb uniós szakpolitikai eszköz a strukturális változások kezelésére, nem utolsósorban a tiszta energiára történő átállás kontextusában. Holisztikus megközelítésre alapozva partnerségben működik együtt a helyi szereplőkkel.

A cél az, hogy növelje a régiók ellenálló képességét, valamint az átállásból fakadó gazdasági, társadalmi és területi hatásokhoz

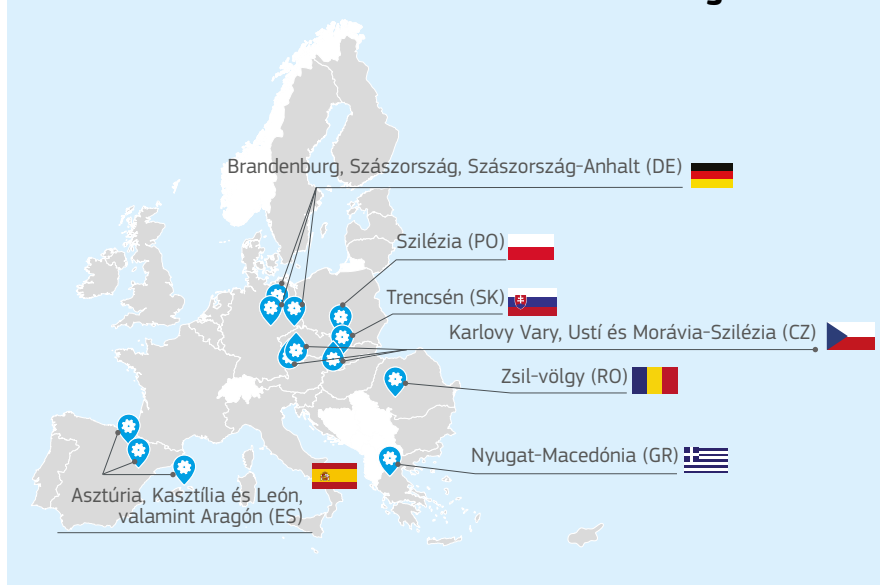
való alkalmazkodóképességét. Az intézkedések támogatják például a kis- és középvállalkozásokat, az üzleti inkubátorházakat, az innovációt, az ipar és a kutatók közötti együttműködést, a kapacitásépítési készségeket, a fenntartható közlekedést, a társadalmi befogadást és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való átállást.

Az átalakulás alatt álló széntermelő és nagy szén-dioxid-kibocsátású régiókra vonatkozó kezdeményezés középpontjában az intelligens szakosodási stratégiák állnak. E stratégiák segítségével a régiók változatossá tehetik gazdaságaikat, és olyan strukturális átalakítást hajthatnak végre, amely támogatja a szénbányászat korszaka utáni, fenntartható gazdaságot.

Ezen intézkedések révén a kohéziós politika jelentősen hozzájárul az átalakulás alatt álló széntermelő és nagy szén-dioxid-kibocsátású régiókra vonatkozó kezdeményezéshez, mind a konkrét kísérleti régiók támogatására létrehozott, országspecifikus tagozatok, mind pedig a további személyre szabott támogatást nyújtó, több érdekelt felet tömörítő platform esetében.

„Az Európai Unió elkötelezett annak biztosítása mellett, hogy senki és egyetlen régió se maradjon le a karbonszegény gazdaságra való áttérés során”, jelentette ki Corina Crețu, a regionális politikáért felelős biztos. „Az EU kohéziós politikája jelentős mértékben befektet a széntermelő régiókban a növekedést és a foglalkoztatást támogató kezdeményezésekbe, segítve a régiókat abban, hogy azonosíthassák, kidolgozhatják és beruházásokat hajthassanak végre új versenyképességi területeken, amelyeket intelligens szakosodásnak nevezünk.”

Átalakulóban az EU széntermelői régiói

Országspecifikus tagozatok – a régiók igényeire szabva

A kezdeményezés első területén belül operatív országspecifikus tagozatok segítenek szaktudásukkal és tanácsadással az egyes régiók konkrét helyzetére, fejlettségi szintjére és növekedési stratégiájára szabott finanszírozás tekintetében. 2017-ben és 2018-ban az Európai Bizottság kérésre egy sor ilyen tagozatot hozott létre, amelyek a kísérleti széntermelő régiókat támogatták átalakulási erőfeszítéseikben.

Ma a kezdeményezés hét uniós ország 13 kísérleti régiójában nyújt testre szabott segítséget: Szilézia (Lengyelország), Trencsén (Szlovákia), Nyugat-Macedónia (Görögország), Zsil-völgy (Románia), Karlovy Vary, Ustí és Morávia-Szilézia (Csehország), Brandenburg, Szászország, Szász-Anhalt (Németország) és Asztúria, Kasztília és León, valamint Aragónia (Spanyolország).

A csapatok szorosan együttműködnek a regionális és nemzeti hatóságokkal és egyéb releváns szereplőkkel a strukturális átalakulás által támasztott kihívások gyakorlati megoldásainak kidolgozása érdekében. Stratégiák és projektek kidolgozását támogatják a gazdaság diverzifikációjának és a technológiai átmenet felgyorsításának érdekében. A csapatok iránymutatást is adnak a régióknak arra vonatkozóan, hogy mi a rendelkezésre álló finanszírozáshoz való hozzáférés legjobb módja, hogyan hasznosíthatják intelligens szakosodási stratégiáikat, ösztönözhetik az innovatív vállalkozásokat, illetve hogyan hajthatnak végre dekarbonizációs stratégiákat.

Ezek a stratégiák diverzifikációt is tartalmazhatnak, például a tiszta energiaforrásokat az átalakulás részeként lehet felhasználni. A projektkezdeményezések között lehetnek volt szénbányákba telepítendő geotermikus erőművek, az elektromos közlekedésbe, a digitális transzformációba és az adatközpontokba történő beruházások, innovációs parkok létrehozása, helyi energiaközösségek kialakítása, valamint turisztikai és mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése. Ezek jogosultak lehetnek a meglévő uniós támogatásra.

Ez magában foglalja a kohéziós politika által nyújtott finanszírozást is, amely stabil, hosszú távú befektetési keretet nyújt, és már kezeli a régiók számos kihívását, egyúttal azonban (az újraprogramozás révén) rugalmas is, ha új szükségletek lépnek fel vagy váratlan események következnek be.

A kísérleti régiók a széntermelő régiók átalakításával foglalkozó platformon osztják majd meg tapasztalataikat egymással.

A szakértelem megosztása

A 2017 végén elindított platform regionális és nemzeti képviselőket, szociális partnereket, az ipart és a civil társadalmat fogja össze, hogy megosszák egymással a bevált gyakorlatokat, valamint hogy tanuljanak egymástól. Hozzáférést biztosít a technikai támogatáshoz, a kapacitásépítéshez és az Európa többi részével történő tapasztalatcseréhez.

Az Európai Bizottság szakértői a koherens áttérési stratégia előkészítésének megkönnyítése érdekében támogatást nyújtanak és eszközökkel – többek között szakértői cserékkel vagy technikai segítségnyújtással – segítik a feleket.

Tapasztalataik szerint az uniós országok és az átalakulás alatt álló széntermelő régiók rendkívül motiváltak a stratégiák kidolgozása és a konkrét lépések megtétele iránt. A résztvevők segítséget kaphatnak a stratégiák és a projektötletek finomításában az átmenet folyamatának hatékonyabb beindítására, ideértve a releváns uniós szakpolitikákkal, programokkal, alapokkal és finanszírozással kapcsolatos visszajelzést a Bizottsággal és külső szakértőkkel folytatott célzott megbeszélések során.

A platform résztvevői számára biztosított szakértelem két munkacsoportból áll. Ezek a csoportok megkönnyítik a bevált gyakorlatokról, a projektötletekről és a regionális stratégiákról szóló párbeszédet. Ezenkívül projektorientált műhelyeket tartanak a Bizottság és külső szakértők részvételével.

A szénre épülő gazdaságot követő időszakokkal és a strukturális átalakulással foglalkozó munkacsoport a széntermelő régiók gazdasági diverzifikációjára összpontosító stratégiákat és projekteket fedl le. Az energiarendszer átalakításával és a tiszta levegővel foglalkozó munkacsoport azon stratégiákra és projektekre összpontosít, amelyek a levegőminőség javítását és az EU klímasemleges gazdasággal kapcsolatos hosszú távú elképzelésével kompatibilis szénalapú technológiák használatát célozzák meg.

Az átalakulás alatt álló széntermelő és nagy szén-dioxid-kibocsátású régiókkal kapcsolatos kezdeményezés egyéb intézkedéseket is tartalmaz. A Bizottság nemzetközi befektetőket szeretne bevonni a célzott széntermelő régiók projektjeinek finanszírozására. Ilyen partnerséget indított el például Michael Bloomberg amerikai befektetővel és a Bloomberg Philanthropies vállalattal.

Az Európai Bizottság energiaunióért felelős alelnöke, Maroš Šefčovič szerint a cél egyrészt az, hogy az EU nemzetközi szakértői központként pozicionálja magát a regionális átalakulás terén, másrészt pedig a multilaterális együttműködés ösztönzése.

„Az éghajlatváltozás elleni küzdelem a mi régióinkban kezdődik”, mondja Šefčovič biztos. „Ezért indítottunk el egy strukturális támogatást a széntermelő és a nagy szén-dioxid-kibocsátású régiók számára, hogy támogatni tudjuk gazdaságaik modernizációját, valamint hogy kezelhessük a karbonszegény átmenet okozta társadalmi hatásokat. Ez egyaránt szól az emberek egészségéről, munkahelyéről és a jövőbeli lehetőségekről.”

A széntermelő régiók átalakításával foglalkozó platformot az Európai Bizottság Energiaügyi Főigazgatósága vezeti a Regionális és Várospolitikai Főigazgatósággal és a Kutatási és Innovációs Főigazgatósággal közösen, amelyek a munkacsoportok társelnökeiként működnek.

A kezdeményezést egy erre a célra létrehozott titkárság támogatja 2019-től, amely eszközkészleteket, útmutatást és technikai segítségnyújtást tesz elérhetővé minden széntermelő és nagy szén-dioxid-kibocsátású régió számára EU-szerte a régiók átalakulási stratégiái és a kapcsolódó projektek kidolgozása és végrehajtása érdekében.

Az átalakulás alatt álló széntermelő és nagy szén-dioxid-kibocsátású régiók többek között a kohéziós politika, a Horizont 2020, a LIFE program és az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alap keretén belül juthatnak finanszírozáshoz. ■

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK

<https://bit.ly/2pZbfyV>

Szén az EU-ban – pillanatfelvétel

ENERGIAFOGYASZTÁS

1990
41 % szén

2015
16 % szén

207 széntüzelésű
erőmű

21 uniós országban

6 ország támaszkodik szénre
energiafogyasztásuk
legalább 20% -a tekintetében

(Bulgária, Csehország, Németország,
Görögország, Lengyelország és Szlovákia)

128 szénbánya
12 uniós országban
41 régióban

185 000 európai
foglalkoztatnak közvetlenül
a szénbányászatban

53 000 alkalmazott
széntüzelésű erőművekben

215 000 közvetett
munkahely amelyek a
szénkitermeléstől függenek

Forrás: Uniós széntermelő régiók: lehetőségek és kihívások, Közös Kutatóközpont